

1

Apžiūra

1951 metų sausio 29 dieną Deividas Laksas sėdėjo prie savo senojo biuiko vairo ir stebėjo krintančius lietaus lašus. Automobilį buvo pasistatęs po aukštu ažuolu šalia Džonso Hopkinso ligoninės. Kartu buvo ir trys jo vaikai, du dar vystyklusose. Jie laukė savo motinos, Henrietos. Prieš keletą minučių ji iššoko iš automobilio, ant galvos užsimetė švarką ir pro „spalvotųjų“ tualetą, vienintelį, kuriuo jai buvo leidžiama naudotis, nuskubėjo į ligoninę. Šalia esančiame pastate po elegantišku kupolo formos variniu stogu stebėdama kiemą, kuris anksčiau buvo pagrindinis įėjimas į Hopkinsą, stovėjo dešimties su puse pėdos aukščio marmurinė Jėzaus statula plačiai į šalis išskėstomis rankomis. Niekas iš Henrietos šeimos neužeidavo pas Hopkinso gydytoją neaplankęs Jėzaus statulos, nepadėjęs gėlių prie kojų, nepasimeldęs ir nepatrynęs kojos nykščio, kad sektųsi. Tačiau tądien Henrieta net nestabtelėjo.

Ji nuėjo tiesiai į ginekologijos klinikos laukiamąjį, platų, erdvų ir tuščią, tik su daugybe ilgų bažnyčios klauptus primenančių suolų tiesiomis atkaltėmis. Registratorei tarė:

– Mano gimdoje yra guzas. Reikia, kad gydytojas apžiūrėtų.

Daugiau nei metus artimiausioms draugėms Henrieta skundėsi, kad nekaip jaučiasi. Kartą po vakarienės su pusseserėmis Margarete ir Sede sėdėdama ant savo lovos pasakė:

– Manyje yra guzas.

– Kas? – perklausė Sedė.

– Guzas, – pakartojo. – Skauda siaubingai, kai vyras manęs užsi-geidžia. Jėzau, nejaučiu nieko kito, tik skausmus.

Kai pirmą kartą papilvėje pajuto skausmą, pamanė, kad tai susiję su prieš kelias savaites įvykusių duktės Deboros gimdymu arba ligo-
mis po tų naktų, kurias Deividas kartais praleisdavo su kitomis mote-
rimis. Gydytojai jas gydė penicilino ir sunkiųjų metalų injekcijomis.

Henrieta vienu metu sugriebė abiejų pusseserių rankas ir uždėjo jas sau ant pilvo, lygiai taip pat, kaip dėdavo Deborai pradėjus spardytis.

– Jaučiat ką nors?

Pusseserės spaudinėjo jai pilvą. Sedė ištare:

– Nežinau. Gal tau negimdinis nėštumas? Žinai, kad taip būna.

– Aš tikrai ne nėščia, – atsakė Henrieta. – Tai guzas.

– Hene, turi pasitikrinti. Kas, jei tai kas nors bloga?

Tačiau Henrieta pas gydytoją taip ir nenuėjo, o pusseserės apie pokalbį miegamajame niekam nepasakojo. Tais laikais žmonės nekalbėjo apie tokius dalykus kaip vėžys, tačiau Sedė suprato, kad Henrieta tai slėpė iš baimės, kad jai pašalins gimdą ir nebegalės turėti vaikų.

Praėjus savaitei po miegamajame įvykusio pokalbio dvidešimt devynerių Henrieta pajuto, kad laukiasi penktojo vaiko – Džo. Sedė su Margarete spėjo, kad skausmas greičiausiai susijęs su kūdikiu. Tačiau Henrieta tai neigė:

– Jis buvo dar prieš pastojant. Tai kažkas kita.

Jos liovėsi apie tai kalbėti; Henrietos vyrui taip pat nieko nepasakojo. Praėjus keturiems su puse mėnesio nuo Džozefo gimimo, Henrieta nuėjo į vonios kambarį ir pamatė krauju suteptus apatinius, nors menstruacijoms dar buvo per anksti.

Užsirakino duris, pripylė vonią, paniro į šiltą vandenį ir praskėtė kojas. Tada įkišo į makštį pirštą ir patrynė juo gimdos kaklelį, kol surado tai, ką ir tikėjosi rasti: kietą guzą giliai viduje, lyg kažkas gimdos kaklelio kairėje pusėje būtų įstatęs stiklo rutuliuką.

Henrieta išlipo iš vonios, nusišluostė ir apsirengė. Tada vyrui pasakė:

– Geriau nuvežk mane pas gydytoją. Aš kraujuoju, o mėnesinėms dar ne laikas.

Gydytojas ją apžiūrėjo, pamatė guzą ir nusprendė, kad tai sifilio sukelta žaizda. Tačiau tyrimo rezultatas sifilio neparodė, ir gydytojas patarė nuvažiuoti į Džonso Hopkinso ginekologijos kliniką.

Hopkinsas buvo viena geriausių ligoninių šalyje. 1889 metais pastatyta labdaros ligoninė neturtingiesiems užėmė daugiau nei tuzino akrų plotą buvusių Rytų Baltimorės kapinių ir psichiatrinės ligoninės vietoje. Valstybinės Hopkinso palatos buvo kimšte prikimštos pacientų, daugiausia juodaodžių ir neįgalinčių apmokėti gydymo išlaidų. Beveik dvidešimt mylių Deividas ten vežė Henrietą ne todėl, kad ši ligoninė jiems labai patiko, bet todėl, kad visoje apylinkėje ji buvo vienintelė, kurioje gydo juodaodžius. Buvo Džimo Krou laikai, kai juodaodžius iš baltiesiems skirtų ligoninių išprašydavo

lauk ir niekam nerūpėjo, kad jie gali numirti tiesiog automobilių stovėjimo aikštelėje. Netgi Hopkinse, nors ten tikrai rūpinosi tokiais pacientais, juodaodžiai buvo guldomi tik į juodaodžių palatas, o gerti galėdavo tik iš spalvotiesiems skirtų fontanėlių.

Taigi slaugė pašaukė Henrieta, palydėjo į spalvotųjų apžiūros palatą, vieną iš daugelio apžiūros palatų, atskirtų stiklinėmis sienomis, kad slaugės galėtų stebėti pacientus. Henrieta nusirengė, įsisupo į krakmolytą ligoninės chalatą ir atsigulė ant medinio apžiūros stalo. Ji laukė budinčio ginekologo Hovardo Džounso. Tai buvo liesas žilstantis vyras, jo žemą balsą švelnino silpnas pietietiškas akcentas. Kai ginekologas įėjo, Henrieta papasakojo apie gužą. Prieš pradėdamas apžiūrą jis pervertė kortelę – trumpą jos gyvenimo apžvalgą su gaušybe negydytų ligų:

Išsilavinimas – šešios ar septynios klasės; namų šeimininkė ir penkių vaikų motina. Kvėpavimo sunkumai nuo vaikystės dėl pasikartojančių gerklės infekcijų ir kreivos nosies pertvaros. Terapeutas siūlė chirurginę korekciją, pacientė jos atsisakė. Beveik penkerius metus pacientei skaudėjo dantį, kuris galiausiai buvo pašalintas dar su keliais dantimis. Vienintelis rūpestis – vyriausia duktė, epileptikė ir nebylė. Laimingai ištekėjusi. Alkoholinius gėrimus vartoja retai. Nekeliavusi. Gerai maitinasi, linkusi bendrauti. Pacientė užaugo dešimties vaikų šeimoje. Vienas žuvo automobilio avarijoje, kitas mirė reumatui pažeidus širdį, trečias buvo nunuodytas. Nepaaiškinamas vaginalinis kraujavimas ir kraujas šlapime per pastaruosius du nštumus; terapeutas rekomendavo atlikti pjautuvo formos ląstelių tyrimą. Pacientė atsisakė. Su sutuoktiniu gyvena nuo 15 metų, lytinių santykių nemėgsta. Pacientei diagnozuotas besimptomis neurosifilis, tačiau ji gydymą nutraukė teigdama, kad jaučiasi gerai. Prieš du mėnesius, po penktojo gimdymo, šlapime rasta daug kraujo. Tyrimai parodė padidėjusio ląstelių aktyvumo plotus gimdos kaklelyje. Terapeutas rekomendavo diagnostiką ir nusiuntė pas specialistą, kad būtų atmesta infekcijos ar vėžio galimybė. Pacientė apsilankymą atšaukė. Prieš mėnesį pacientei buvo nustatyta gonorėja. Pacientę vėl pakvietė gydytis klinikoje. Atsakymo nėra.

Nenuostabu, kad Henrieta niekada negrįždavo toliau tirtis. Žengdama į Hopkinsą ji jautėsi taip, lyg vyktų į užsienio šalį nemokėdama kalbos. Henrieta mokėjo auginti tabaką ir skersti kiaules, tačiau

nebuvo girdėjusi tokių žodžių kaip *gimdos kaklelis* ar *biopsija*. Ji nedaug skaitė ir rašė, o mokykloje nesimokė gamtos mokslų. Kaip ir dauguma juodaodžių pacientų, kreipėsi į Hopkinsą tik tada, kai manė, kad jau neturi jokio kito pasirinkimo.

Džounsas išklausė Henrietos pasakojimą apie skausmus ir kraujavimą. Vėliau užrašė: „Ji teigia žinojusi, kad kažkas negerai jos gimdos kakleliui. Paklausta, kaip tai sužinojo, atsakė, kad pajuto, lyg ten būtų guzas. Tiksliai nežinau, ką turi omeny taip sakydama, nebent iš tikrųjų apčiupinėjo šią vietą.“

Henrieta vėl atsigulė ant apžiūros stalo, pėdas stipriai išspraudė į kilpas ir žiūrėjo į lubas. Kaip ir tikėtasi, Džounsas surado guzą tiksliai ten, kur ji ir sakė. Apibūdino tai kaip maždaug penkių centų monetos dydžio apirusį kietą darinį. Jei gimdos kaklelį būtų galima palyginti su laikrodžio ciferblatu, guzas būtų ties ketvirta valanda. Džounsas buvo matęs tūkstančius gimdos kaklelio vėžio sukeltų pažeidimų, tačiau nieko panašaus į šį – blizgantį ir tamsiai raudoną (kaip vėliau parašė, panašų į „vynuogių želė“), silpnai kraujuojantį nuo menkiausio prisilietimo. Džounsas atpjovė mažą mėginį ir nusiuntė į apačioje esančią patologijos laboratoriją diagnozei nustatyti. Tada liepė Henrietai vykti namo.

Netrukus Džounsas prisėdo ir padiktavo pastabas apie Henrieta ir jos diagnozę: „Įdomu tai, kad 1950 metų rugsėjo 19 dieną ji gimė šioje ligoninėje, bet ligos istorijoje nėra jokių įrašų apie kokias nors gimdos kaklelio anomalijas – nei tuo metu, nei atlikus pakartotinę apžiūrą po šešių savaičių.“

Tačiau praėjus trims mėnesiams ji buvo čia su didžiuliu naviku. Arba gydytojai jo nepastebėjo per pastarąją apžiūrą, nors tai atrodė visiškai neįmanoma, arba jis išsivystė per stulbinamai trumpą laiką.